

BÜLOW, CHRISTIAN ALBIN WALDEMAR

En örtagård i skogen.

Lund
1919.

EOD – Miljoner böcker bara en knapptryckning bort. I mer än 10 europeiska länder!

Tack för att du väljer EOD!

Europeiska bibliotek har miljontals böcker från 1400-till 1900-talet i sina samlingar. Alla dessa böcker går nu att få som e-böcker – de är bara ett musklick bort. Sök i katalogen från något av biblioteken i eBooks on Demand- nätverket (EOD) och beställ boken som e-bok – tillgängligt från hela världen, 24 timmar per dag och 7 dagar i veckan. Boken digitaliseras och blir tillgänglig för dig som e-bok.

EOD bokens fördelar!

- Få samma utseende och känsla som med originalet!
- Använd ditt standardprogram för att läsa boken på skärmen, zooma och navigera genom boken.
- Skriv ut enstaka sidor eller hela boken.
- *Sök:* Använd fulltextsökning för enskilda fraser.
- *Klipp & klistra:* Kopiera bilder och delar av texten till andra applikationer (t.ex. ordbehandlingsprogram).

Villkor för användning

Genom att använda EOD-tjänsten accepterar du de villkor som ställs av biblioteket som äger den aktuella boken.

- Villkoren på svenska: <http://books2ebooks.eu/odm/html/nls/sv/agb.html>

Fler e-böcker

Redan nu erbjuder 30 bibliotek från 12 europeiska länder denna service.

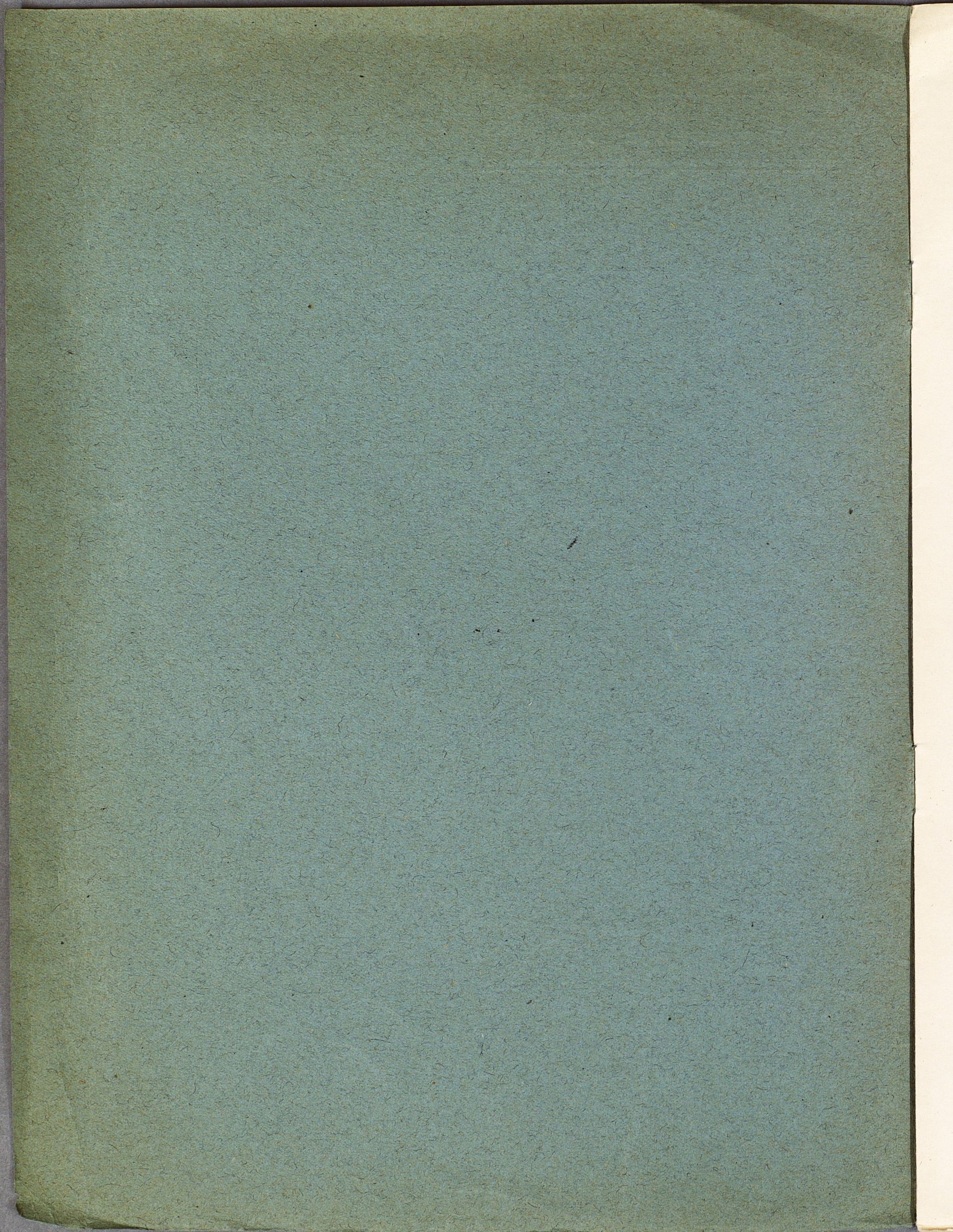
Mer information finns tillgängliga via <http://books2ebooks.eu> alla boken.

- <http://search.books2ebooks.eu/>

EN ÖRTAGÅRD I SKOGEN

AV
WALDEMAR BÜLOW

S. K. K.
Träng
(1911)

SÄRTRYCK UR
SKÅNSKA TRÄDGÅRDSFÖRENINGENS TIDSKRIFT
TÄPPAN

LUND 1919
CARL BLOMS BOKTRYCKERI

Sjön Yddingen med vår holme.

En örtagård i skogen.

Det är bäst att på förhand säga ifrån, att detta icke är berättelsen om någonting märkvärdigt utan den enkla historien om, hur min hustru och jag skapade oss en trädgårdsidyll i vildmarken. Många ha ju gjort precis detsamma, så att ännu mindre ur den synpunkten är det någonting märkligt. Men för vänner av trädgårdsodling kan det möjligen ändå ha sitt intresse att höra hur ett par amatörer burit sig åt, då de velat få en örtagård i skogen. Och som jag tror, att även litet lätt gods någon gång kan intressera Tappans läsare, så låter jag pännan gå.

Då vi skulle välja plats för vår lilla villanläggning, var det litet om och men, huruvida vi skulle slå oss ner i Bjärred eller i Bökebergsslätt; på ett av ställena skulle det vara. I Bjärred hade vi det vida havet och de salta baden. Men där hade vi också måst sitta vid den nakna stranden i många år, innan vi fått skugga av träd. Blåsten skulle dessutom pinat oss, och skogen, den stora och underfulla, med bokarnas poesi, fågelsången, blomster å ängarna och svampar inne under lövvalven — allt det skulle vi saknat. Alltså valde vi Bökebergsslätt. På en udde vid sjön Yddingen redde vi oss en kula, och eftersom det var en tidningsmurvel, som skulle bo där, så kallade vi stället för *Murvelro*.

* * *

Skogen var hög och tät. Bok och ek välvde kraftiga valv. Hassel och hagtorn, hägg och allehanda andra buskar växte på sina ställen till nästan ogenomträngliga snår, och endast på ett par punkter var det något så när öppen mark. Därute glittrade sjön med stränderna kantade av denna stämningsfulla skånska skog, vilken särskilt i lövsprickningens dagar verkar som en sagovärld.

Där vi byggde stugan var det träd vid träd, buske vid buske. Och det såg i början nästan förtvivlat ut, hur vi här skulle få plats till både blommor, grönsaker och fruktträd.

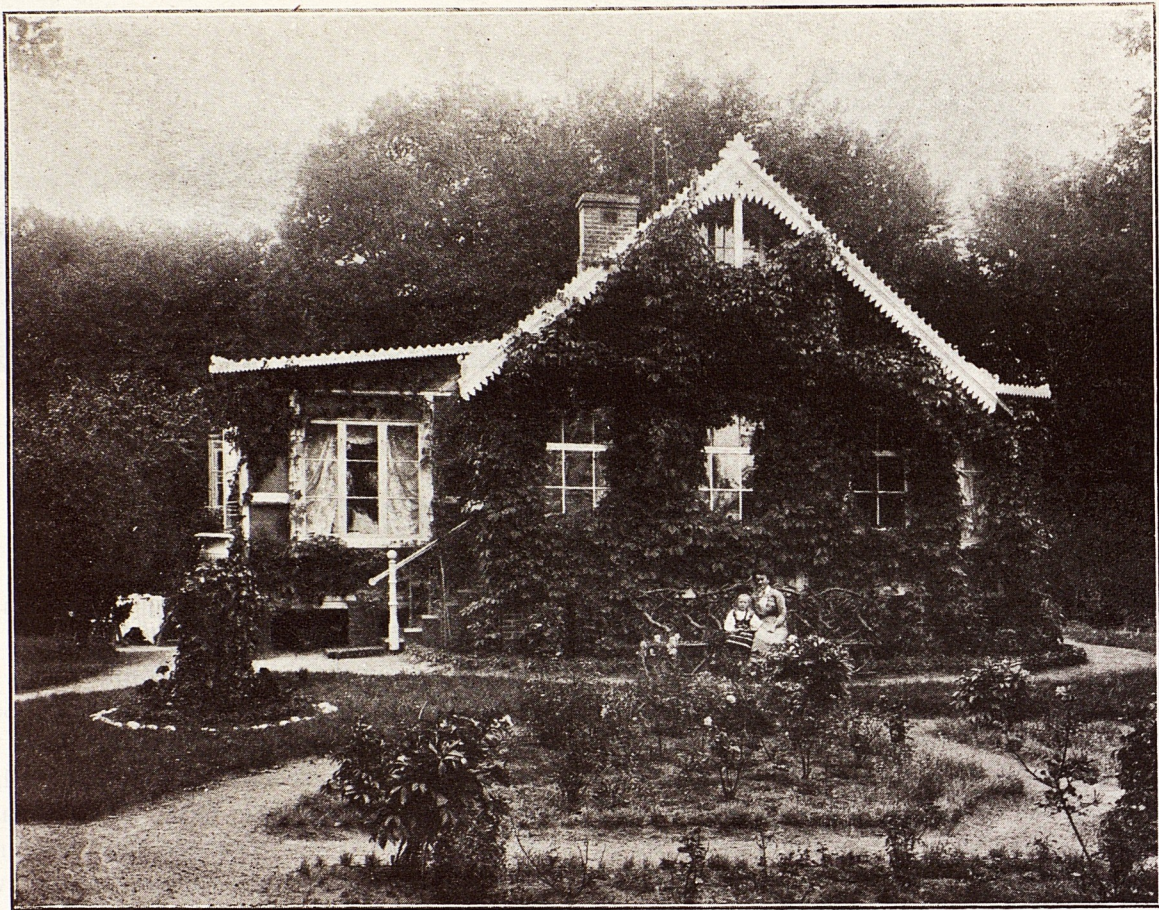
Men med friska viljor togo vi i. Sen vi planerat ut de olika anläggningarna, kom yxan i gång. Kraftiga arbetarearmar hjälpte till, och den ene trädjätten fick falla efter den andre. Där de gamla träden slutligen lågo upptornade på varandra, gjorde det nästan intryck av, att en liten jordbävning hade verkat och vältat omkull en bit av skogen. Varligt foro vi dock fram. Det höggs med tanke på framtiden; de flesta träden sparades till park, och när väl hygget kommit undan, så hade det öppnat sig gläntor med plats för både blomster- och fruktträdgård samt för litet rabatter här och där.

Det värsta arbetet var med stubbarna. Med spade, hacka och järnstång ränsades de dock omsider upp. Stora stenar rullades undan till mera obemärkta gömslen. De, på vilka vi ej rådde, begrovos i hålor. Och till slut hade vi den fruktbara marken fri, gödd av årtiondens rika lövfällning.

* * *

Så började det mera fruktbarande arbetet med planterandet. Första året blev det blott litet blommor. Och jag minnes vilken glädje vi hade av bl. a. en 50-örespaket »blandat blomsterfrö». Det spirade vackert upp. Och som minne av det ha vi ännu efter 20 år en stor vit Malva moschata var. alba, en förtjusande blomma, som sprider sig över allt, och som nu står samlad i två långa rabatter längs en promenadväg, fägnande med sin rika och tilltalande blomning.

Ett annat minne från den tiden är aklejorna. De outtröttliga aklejorna! Redan tidigt

Villan med en del av rosariet.

komma de ju i blom, *Aquilegia chrysantha* med sina långa guldgula sporrar, den fina *A. Heleneae* och alla de andra i alla möjliga kulörer och alla med det friska, vackra bladverket.

Men, till arbetet: till hösten grävdes jorden upp för nästa års stora plantering, gödslades och fick sin goda vintervila. När nästa vår kom, så grävdes det omigen, vändes och krattades över allt. Medan stararna som bäst höllo sin bröllophögtid, så arbetades det med all kraft i jorden. Och i detta såväl som i allt arbete å anläggningarna ha vi vår bästa hjälp i en trogen medarbetare sedan nära tjugo år tillbaka.

* * *

Så växte den då omsider fram, blomsterträdgården, som kom att ge oss så mycken glädje. Det blev litet av varje i den. Och sen många år står den nu i sommartiden i vacker fågring. Givetvis äro de perenna växterna dominerande. Den ståtliga *Spiraea Aruncus* står där i ovanligt kraftiga exemplar. Rosenpionerna välla fram i rikt flor, bland dem den kanske härligaste av alla sorter, *Paeonia chinensis* M:me Charles Leveque. Den kraftiga solrosen *Heliopsis scabra* var. major — liksom nämnda

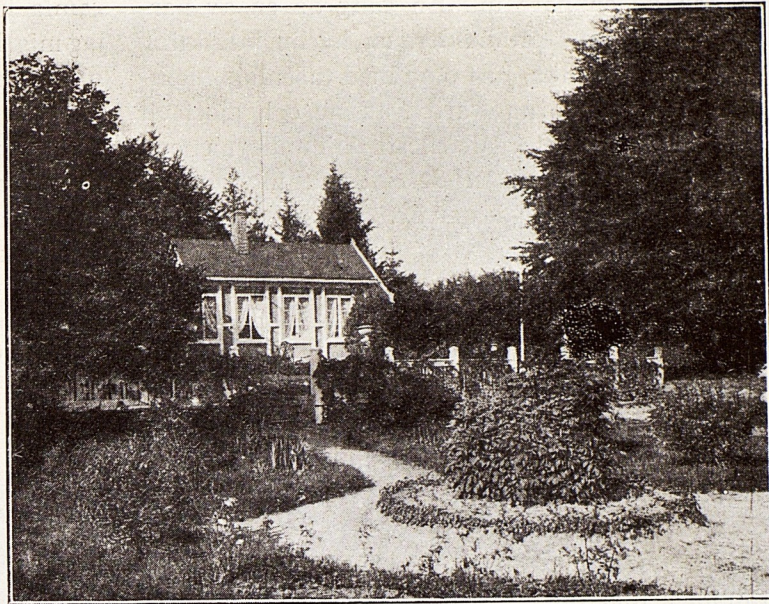
pion och mycket annat från Haage & Schmidt i Erfurt — gläder oss varje år med sina stora och präktiga blommor, på vilka ut i höstdagsmorgnarna humlorna sitta fastspetade som halvfrusna. Den utmärkta dagliljan *Hemerocallis fulva* fl. pl.; den oändligt tacksamma solrosen *Harpalium rigidum* med en härlig rikedom av blommor; Phlox, de nya, vackra hybriderna; *Incarvillea Delavayi*; guldbollar (*Rudbeckia*), bland dem den kraftiga *purpurea*; gullris (*Solidago*); *Delphinium*, bland dem *Capri*; och mycket annat — inga massansamlingar utan ett enkelt urval — ståta här i fagert blom. Mose brinnande buske (*Dictamnus*), både den vita och röda, får jag väl icke förbigå. Om den säger Holzhausen i sin förträffliga bok »Perenna växter» att han, trots upprepade försök, aldrig lyckats konstatera att den från frökapslarna »utströmmande gasaktiga utdunstningen» är antändbar och flammar upp. Jag förstår knappt uppgiften. Hos oss har det ännu aldrig slagit fel att icke den eteriska oljan å frökapslarna kunnat brinna och alltid flammar upp i stora, kortvariga lågor, till stor fröjd icke minst för de många ungdomar, som då och då gästa oss.

Rosorna ha vi naturligtvis icke glömt, och

de frodas också så väl, som det är möjligt, då sorkarna ständigt skada deras rötter. Bland arterna sakna vi ingalunda den snövita Frau Karl Druschki, den gulvita Kaiserin Augusta Victoria, den skarlakansröda Gruss an Teplitz, den rosafärgade M:me Caroline Testout, och många, många andra.

* * *

Jag vet knappast något, som ger trädgårdarna en sådan charme som de tidigare vårblommorna, i regel ju mycket enkla men så mycket mera kärkomna som de efter vinterns köld och rusk bli de första buden om den annalkande sommaren. Vi ha också givit dem deras tillbörliga hedersrum. Redan i februari, icke sällan i januari, lysa den prydliga *Adonis amurensis* fl. pl. och vintergäcken, *Eranthis cilicica* och *hiemalis*. De äro underliga nog, dessa vintergäckens små gullklockor, som ringa in vårsolens allra första, svaga värme. I själva snödrivan titta de ibland upp, liksom dröjande och frågande om det går an att komma upp och se sig om för den bitande ostan, som oftast blåser från slätten. — Vidare ha vi naturligtvis snödroppar, i flera arter, blåstjärnor (*Scilla*) och mycket annat, som hör till en hygglig, skånsk vår. Blåsipporna ha vi heller icke förgätit. Bland dem ha vi den ungerska blåsippan (*Anemone angulosa*), som vi flera gånger funnit i blom på nyårsdagen, och vidare den vanliga vilda *hepatica*, som vi samlat ihop från parken

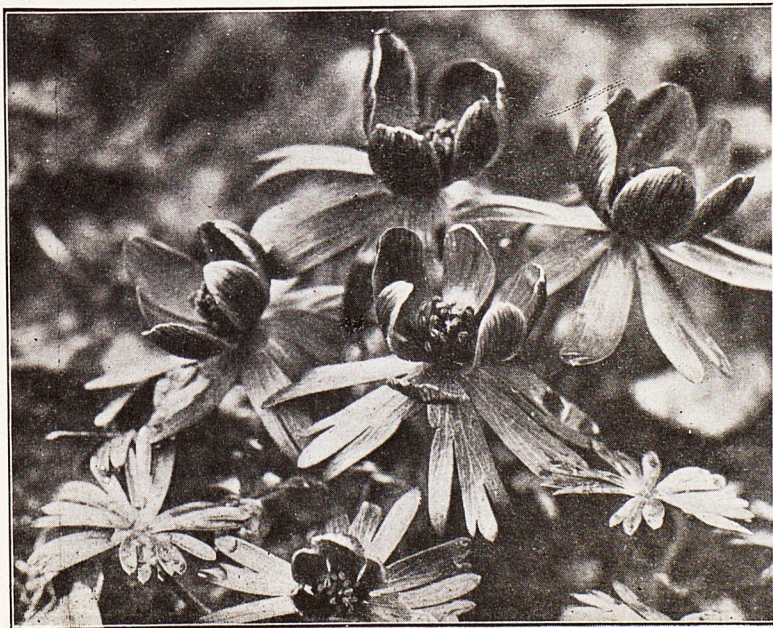
Parti av blomsterträdgården.

och av vilken vi med planta tätt intill planta fått en utmärkt vacker kantväxt, som på våren ger oss de många blommorna och under sommaren en bred infattning av de vackra bladen.

Av de tidigt blommande buskarna ha vi också en del. Så sakna vi icke den guldblommande Forsythian och den välluktande Daphne, som mycket tidigt kommer med de violetta blommorna, vilka vi skatta bland de värdefullaste i vårens blomrikedom.

Men det kan vara nog med uppräknandet av arter, vilka ju alla äro väl kända bland blomstervänner. Och det kan vara tillräckligt, om jag säger att i högsommaren, då allt är fixt och färdigt, är vår lilla, mycket enkla örtagård så prydlig och tilltalande, att vi själva tycka, att den är ett riktigt litet paradiset. Så som man gärna tycker, när man ser på ett eget trädgårdsarbete och finner det gott vara.

Allting har dock sin avigsida, och den, som odlar blommor i skogen, dansar icke alltid på rosor. Parken omfattar ett par tunnland och är åt landsidan inhägnad med ståltrådsnät för att utestänga rådjur och harar. Mer än en gång ha emellertid de söta rådjuren krånglat sig in och berett oss missräkning. Ett år i midsommartiden, just då rosorna stodo i vackraste blom, hade en ståtlig bock kommit in i parken, där han synbarligen trivts utmärkt: på morgonen voro en stor del av de vackra rosorna uppätta. Och hur vi än vakta, så slinker

Vintergäck, *Eranthis hiemalis*.

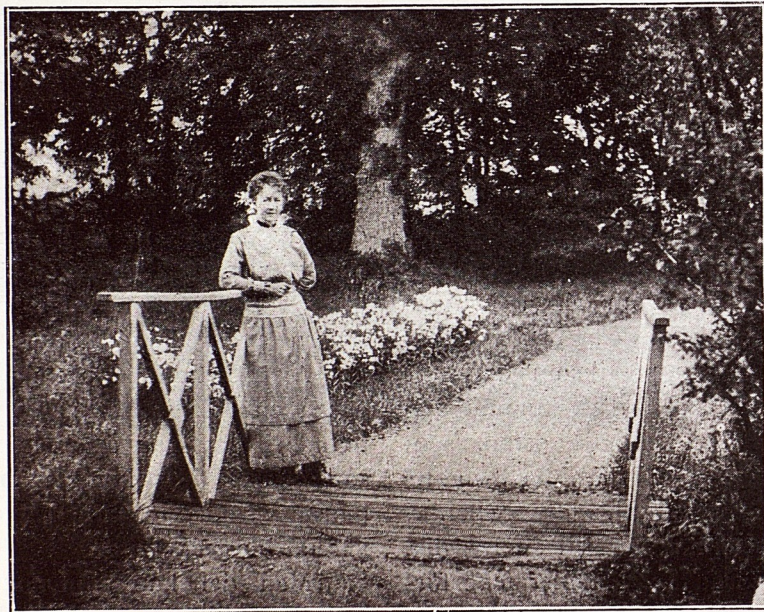
då och då en hare in. En gång då en av parkens vackraste prydnader, en härlig infattning av en skär nejlika, just stod med tusentals blommor, hade hararna varit framme och gjort ett riktigt gott arbete: de flesta blommorna och knopparna hade under de tidigaste morgontimmarna gått all världens väg.

För resten lida vi ständigt förfång genom sorkar och mullvadar, vilka vi tyvärr ej kunna stänga ute. Ett år en gång hade vi på hösten lagt ut 800 lökar av tulpan och hyacint. Av hyacinterna kommo nästa vår ett 20-tal, av tulpanerna 3. Av de senare hade sorkarna förtärt de flesta och släpat resten runt omkring, så att det sedan kom upp tulpaner litet varstades. De hyacinter, som voro kvar, voro mestadels underifrån urholkade. Och efter den erfarenheten, lönar det nu knappast mödan att odla de arterna mera.

De blommande buskarna och träden höra ju till en parks bästa prydnader. Naturen har givit oss rikt av dem, i mängder av hägg, hagtorn, olvon och vilda rosor. Själva ha vi fyllt ut med syren och schersmin, snöboll och gullregn. Av syren och schersmin ha vi bildat en vacker häck längs en parkväg, och bland sorterna av syren antecknar jag den utmärkta, mörkblommande Andenken an Ludwig Späth. Av gullregn ha vi bl. a. *Cytisus alpinus grandiflorus*, vars hängen nå en halv meters längd och mera. Bland buskarna får jag icke förbigå rugosarosorna, dessa charmant uppenbarelser, som hela sommaren igenom framkomma med stora, välluktande, vita och blåroda blommor och sen ge så utmärkta nypon. Och bland klängväxterna ha vi ett nätt urval av rosor — *Crimson Rambler*, *Hiawatha*, *Tausendschön*, *White Dorothy*, m. fl. — *Clematis* i olika färger, *Caprifolium*, som vi tagit in från skogen, och det utmärkta blåregnet *Glycine chinensis*, som tidigt på sommaren pryder med sina ljusblåa blomklasar. Från underbara ungdomsdagar vid det

gamla kejsarslottet S:t Cloud nära Paris erinrar jag mig, hur denna härliga växt där överflödade i en blomrikedom, som sökte sin like i prakt. Uppför de ännu efter förstörelsen under kriget 1870—71 sotade väggarna klängde växten i täta draperier, översållade med stora, vackra blomklasar — det blommande livet vid förödelsens borg. Här uppe i vårt klimat når väl växten icke en sådan yppighet, men den ger likväl nog av blommande klasar och är så prydlig, att den utomordentligt väl försvarar sin plats även hos oss.

* * *

Parti av parken med malvgruppen.

En frukt- och grönsaksträdgård skulle vi ju också ha, och på en udde vid sjön anlade vi denna. Det blev många och präktiga träd, och det andra året skulle de ju börja komma i gång. Det gjorde de också. De blommade både snällt och vackert; men rätt som det var, slokade alla blommorna ned. Vi kunde icke genast förstå, vad som var å färde. Men då

vi togo i träden, fingo vi klarhet. Vi hade glömt att under vintern skotta snön undan, och vips hade sorkarna varit framme. De hade ätit upp varenda rotbit, och träden stodo bokstavligen som spetsade blyertspennor i marken.

Så blevo vi då visa av den skadan. Och de nya fruktträd, som därpå planterades, stå nu i bästa kultur. Jag skall om dem nämna endast något, som möjligen kan vara av intresse. Av päron ha vi bl. a. det rätt sällsynta *Colorée de Juillet*, med stor och välsmakande frukt, som ibland är mogen redan första veckan i augusti. Det bör vara odlare angeläget att förskaffa sig denna utmärkta sort. Av körsbären och bigaräerna, som i år (1918) gävo oss hektolitervis med frukt, hade den enklare sorten *Früheste der Mark* mogna bär redan den 12 juni! Och större frukter än *Napoleonbigaräer* och svarta moreller i år hos oss gävo har jag aldrig någonstades sett.

Beträffande icke minst fruktträden måste vi

ständig vara på vakt för att skydda frukten för trastar, skator, nötskrikor och ekorrar, vilka ej kunna lämna den i fred. Körbären ha dessutom en del vänner, vilka jag knappast vet om jag vågar nämna, av det skäl att det låter så otroligt. Det är vildänderna, dessa raringar, som i rader promenera upp från sjön, snatta röda vinbär från buskarnas nedersta grenar och äta upp våra jordgubbar. Jag förbigår, om det är något särskilt slag av degenererade ankor, som slå sig ner i Yddingsjön; tidningsankor är det i alla fall icke. Men hade icke både andra och vi vid mångfaldiga tillfällen sett dem sitta uppe i träden och frossa av våra körbär, så skulle jag icke nämnt det. Om någon annan berättat sådant för mig, så skulle jag säkerligen lett åt den otroliga uppgiften. Icke dess mindre är den dock sann.

Och vad så till sist bärbuskar och grönsaker beträffar, så får jag väl nämna att krusbärsbuskarna, som länge gävo oss så rikt med bär, nu stå fördärvade av mjöldaggen, mot vilken vi förgäves använt alla både möjliga och omöjliga medel. Och de stackars gurkorna bli alldeles utmärkta, när bara icke fasanerna och sothönsen äta upp de unga plantorna.

* * *

Det har glatt oss att å vårt område, varhelst en lämplig plats yppat sig, inplantera mera säll-

Terrassen till blomsterträdgården.

Bron ut till holmen.

synta eller eljest intressanta vilda växter så att vi till slut fått en liten botanisk trädgård i mycket diminutiv skala. Så ha vi alla skräparterna (Petasites), till och med frigidus, som dock förer en tynande tillvaro. Vidare en mängd Orchisarter, bland dem den ståtligaste av alla, *O. militaris* från Öland; den snövita *Cephalanthera ensifolia*, likaledes från Öland, väl den vackraste av alla våra vilda orchidéer; *Pulmonaria angustifolia*; *Ajuga genevensis*; *Viola biflora* från Åre i Jämtland; och mycket annat — vilopunkter, vid vilka både andra och vi ofta dröja med glädje. I sjön har jag lagt ut nötter av *Trapa natans* (*coniocarpa*-formen) men har icke sett den gå till. Och uppför en kraftig ek i parken slingrar sig en rar murgröna, av vilken jag tagit plantor vid Holger Drachmanns hus å Skagen.

Men hur vi än planterat och planerat, dragit fram gångar och stigar, dikat upp, lagt små broar och »civiliserat», så ha vi ändå icke förstört naturen. En särskild del av parken ha vi låtit kvar som vildmark. Där stå bok och al i vackra exemplar, där klänga humle och vildrosor om varandra, och hassel och andra buskar stå där i frodiga buskage. Och från dessas djup kommer sångaren, som i juni fyller parken med välljud, den lille outtröttlige näktergalen, som ibland sjunger natten igenom utanför våra fönster.

* * *

Skogen var dock icke det enda, som behövde ans och vård för att bli till beboelig plats. Även stränderna krävde sitt arbete för att ingå som en tilltalande del i det hela. Så tvungo vi alarna delvis undan genom att maka åt dem för en vacker valvgång längs stranden. Till en holme i sjön lade vi en bro. För det ändamålet måste lass av sten läggas i sjön. Det blev vännernas arbete. Var och en, som under de första åren kom till oss, måste rulla litet sten till bron. Det tog ett par år. Men nu ligger den där och leder ut till den lilla idylliska holmen, där vita björkar kappas med robusta alar och från vars yttersta »blåsut» vi ha den vidaste utsikten över den vackra sjön.

Runt längs stränderna sträckte sig den täta vassen. På sina ställen gick den nära 80 meter ut i sjön, och den växte i rötterna stark som träd. Men vi besegrade den till slut. Under loppet av fyra år sletto min hustru och jag upp den. Hon satt i aktern av båten och ryckte upp vassen sedan jag skurit den loss. Jag lade all kraft i årorna och drog tuvorna ut. Och nu ligger stranden på en stor sträcka öppen och fri, medan på andra ställen vassen växer manshög

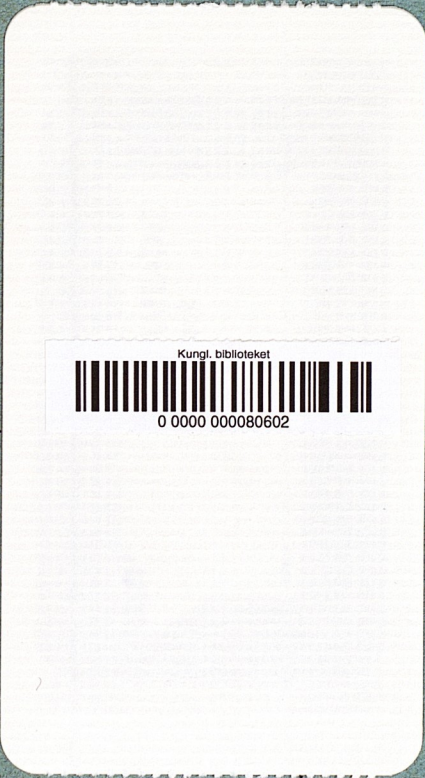
och stark, till hem bl. a. för de otaliga änderna, vilka konung Gustaf här årligen jagar.

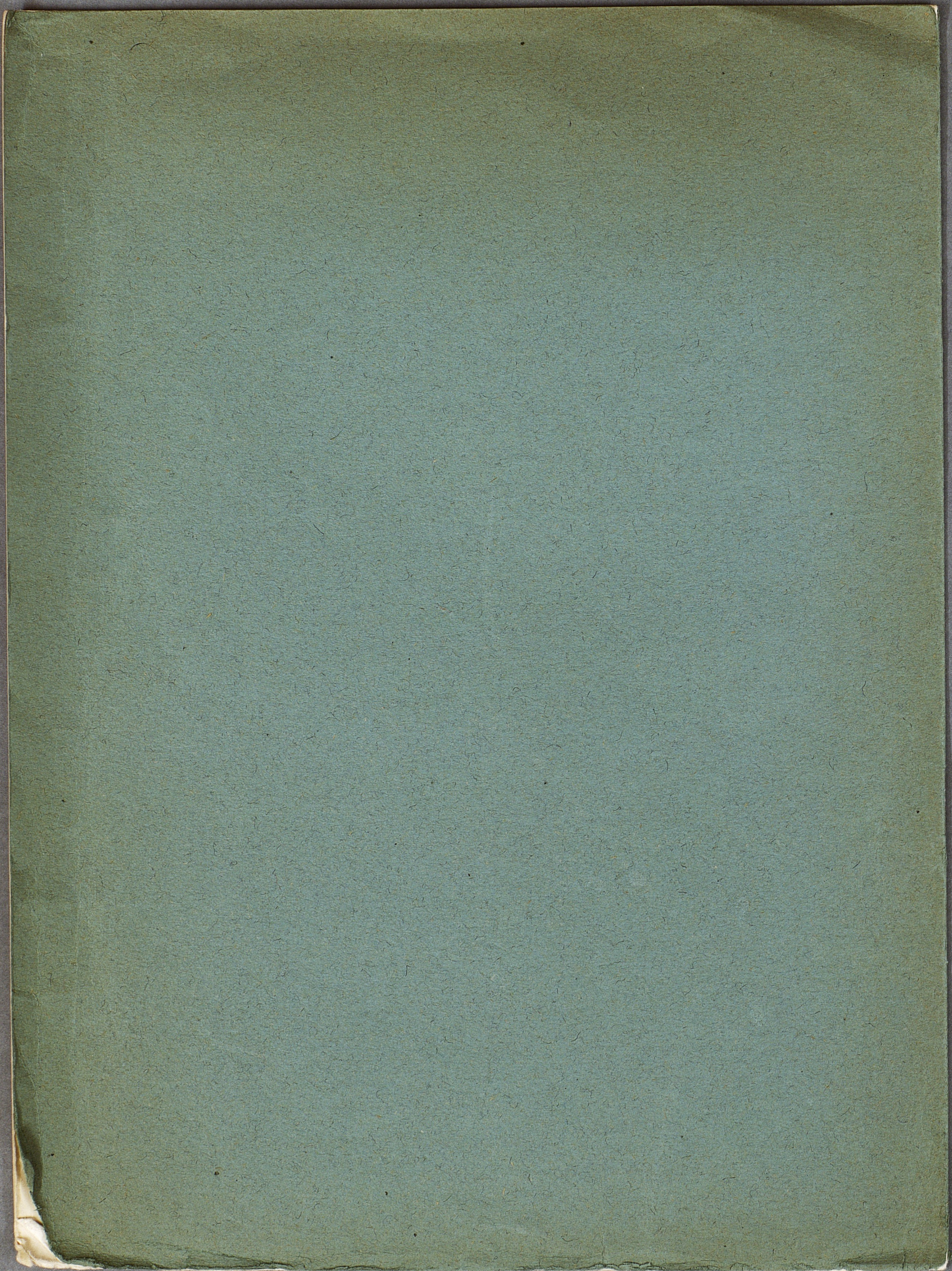
* * *

Detta var alltså berättelsen om hur det i vildmarken skapades en enkel, mycket enkel trädgård och park, om hur blommorna fingo ett hem, där förr de höga valven lade allt i skugga, och om hur en idyll kan lockas fram utan att naturen lider mera intrång än att den alltjämt blir lika njutbar. När sol lyser över bilden, när bok och ek stå i sitt spädaste grönt, när blommorna prunka och när sjön ligger blank som en spegel med stränderna bräddade av vårgrün skog, då är det här som i all vacker skånsk natur: det ligger över det hela något vekt drömande, något oförklarligt tilldragande, som fyller med livslust och lycka.

Ser jag då där ute i en glänta i parken en liten flicka plocka vackra förgät-mig-*ej* och handskas med dem som om de vore hennes käraste vänner, så tycker jag att bilden vinner. Ty blommor och barn höra varandra till, och båda äro de gestalter av den vår, efter vilken vi alla längta.

www.books2ebooks.eu